

21-ci illik Qlobal CEO Sorğusu/Azərbaycan

*İmkanları yenidən
kəşf edin*

www.pwc.com/az

Mündəricat

04

Müqayisəli təhlil:
Qlobal və Təşkilati Artım.
Məqamı qaçırma

09

Təhlükələr:
CEO-ları nələr narahat edir

12

Müqayisəli təhlil:
Yerli və Qlobal Rifah.
Parçalanmış dünyada
necə yol tapmalı?

19

Ölkə üzrə İdarəedici
Partnyor, Mövlan Paşayevin
ismarıcı: Optimizm yenidən
dəbdədir

Azərbaycan üzrə CEO Sorğusu

Bu ilki sorğunun əsas nəticələri

Qlobal iqtisadiyyatın yaxşılaşacağını düşünən CEO-ların sayı 2015-ci ildə 23%-dən 2017-ci ildə **45%**-ə qədər yüksəlmişdir

Yerli şirkət rəhbərlərinin **66%-i** biznes nəticələrindən əmindirlər

Bizneslər üçün əsas təhlükələr

Səriştəli kadrların çatışmazlığı

83%

Biznesə inamın olmaması

83%

İstehlakçıların xərcləri və davranışlarında dəyişiklik

75%

İqtisadiyyat üçün əsas təhlükələr

Valyuta məzənnəsinin dəyişkənliyi

Vergi yükünün artması

Qeyri-müəyyən iqtisadi artım

Müqayisəli təhlil: Qlobal və Təşkilati Artım. Məqamı qaçırma

Geosiyasi qeyri-sabitliklə bağlı geniş yayılmış məyusluğa, şirkətlərin yanlış davranışları və süni intellektin iş yerlərinə son qoyma potensialına baxmayaraq, həm Azərbaycanda, həm də dünyanın digər bölgələrində olmaqla, CEO Sorğusu rəhbər şəxslər arasında ən azından növbəti 12 ay ərzində dünyadakı iqtisadi və biznes mühitinə dair təəccüb doğuran inam və nikbinlik aşkar etmişdir.

Müqayisəli təhlil: Qlobal və Təşkilati Artım

Bu il CEO-lar arasında növbəti 12 ay ərzində qlobal inkişaf perspektivləri ilə bağlı ən yüksək səviyyədə nikbinliyin olması diqqəti cəlb edir (Şəkil 1). Azərbaycanda və qlobal miqyasda önümüzdəki il üçün artım dinamikasının yaxşılaşmasını proqnozlaşdıran CEO-ların faizi ikiqat artmışdır.

Son illərdə Azərbaycanda nikbinliyin ümumi artımı 2015-ci ildəki devalvasiyalar və iqtisadiyyatın diversifikasiyasına dair işlərin aparılmasından sonra valyutanın nisbi sabitliyi ilə təsvir edilə bilər.

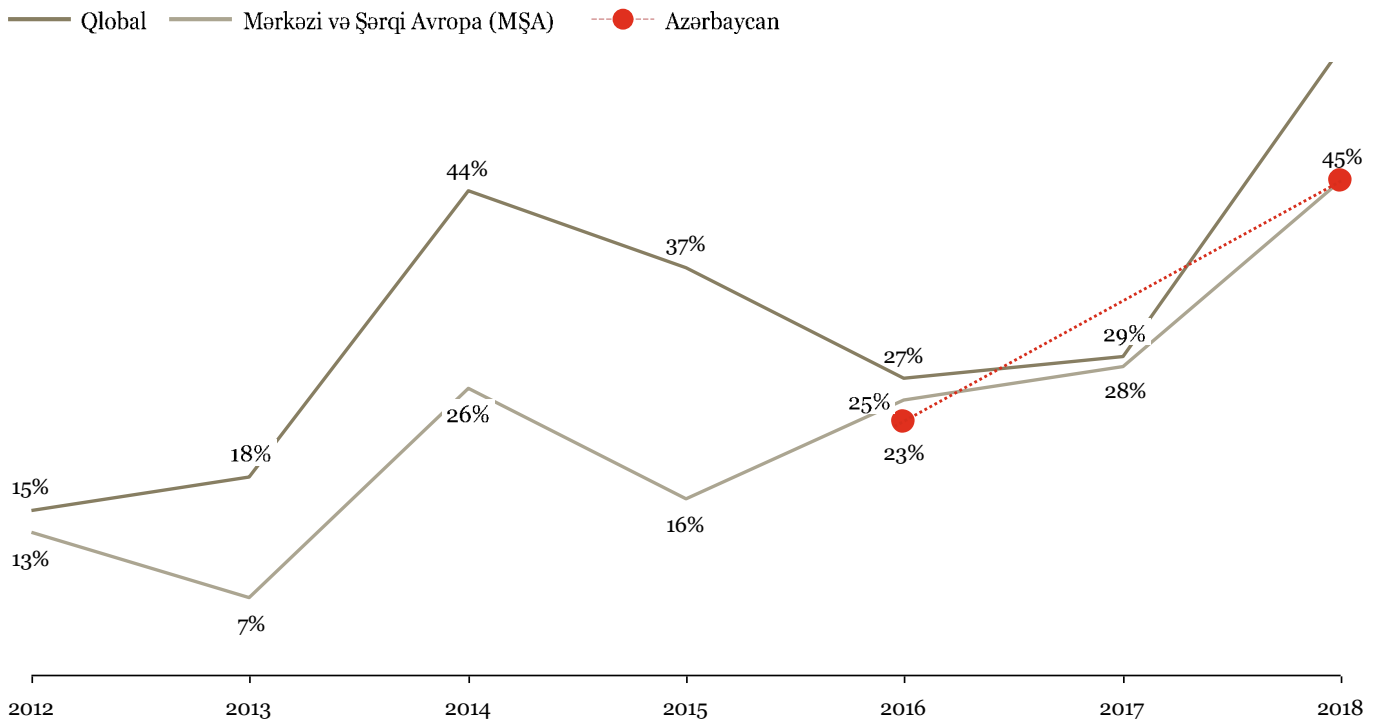
Dövlət müəssisələri və özəl sektora strateji, biznes və əməliyyat modellərini yenidən nəzərdən keçirməyə vadar etməsi səbəbindən son böhran Azərbaycana müsbət təsir göstərmişdir. Qlobal iqtisadiyyatın yaxşılaşacağını düşünən yerli CEO-ların faizi 2015-ci ildə 23%-dən 2017-ci il üçün 45%-ə qədər artmışdır. Qlobal CEO-ların əksəriyyəti (57%) dünya iqtisadiyyatının yaxşılaşacağına inandığı halda, yerli CEO-ların əksəriyyəti (53%) iqtisadiyyatın olduğu kimi qalmasını düşünür.

Şəkil 1

CEO-ların böyük əksəriyyəti növbəti 12 ay ərzində qlobal iqtisadiyyatın yaxşılaşacağına inanır

S: Növbəti 12 ay ərzində qlobal iqtisadiyyatın yaxşılaşacağını, pisləşəcəyini və yaxud olduğu kimi qalacağını düşünürsünüz?

i Cədvəl “yaxşılaşacaq” cavabını verən respondentlərin faizini göstərir

2017-ci il qlobal iqtisadiyyatın 2010-cu ildən bəri gördüyü ən yaxşı il olduğu ortaya çıxdı

Milli valyutanın kəskin devalvasiyası və neft qiymətlərinin aşağı düşməsindən sonra yerli iqtisadiyyatın bərpa prosesi müsbət impulsar nümayiş etdirir. Nəticədə, bu il öz biznes nəticələrindən əmin olan CEO-ların faizi 2015-ci ildəki göstəricidən (12%) daha yüksəkdir (28%). Eyni nikbinlik 3 ilə qədər olan daha uzun müddət üçün eyni səviyyədə qalmaqdadır; sorğuda iştirak edən CEO-ların 38%-i təşkilatlarının gəlirlərinin artım perspektivlərindən kifayət qədər əmindirlər (Şəkil 2).

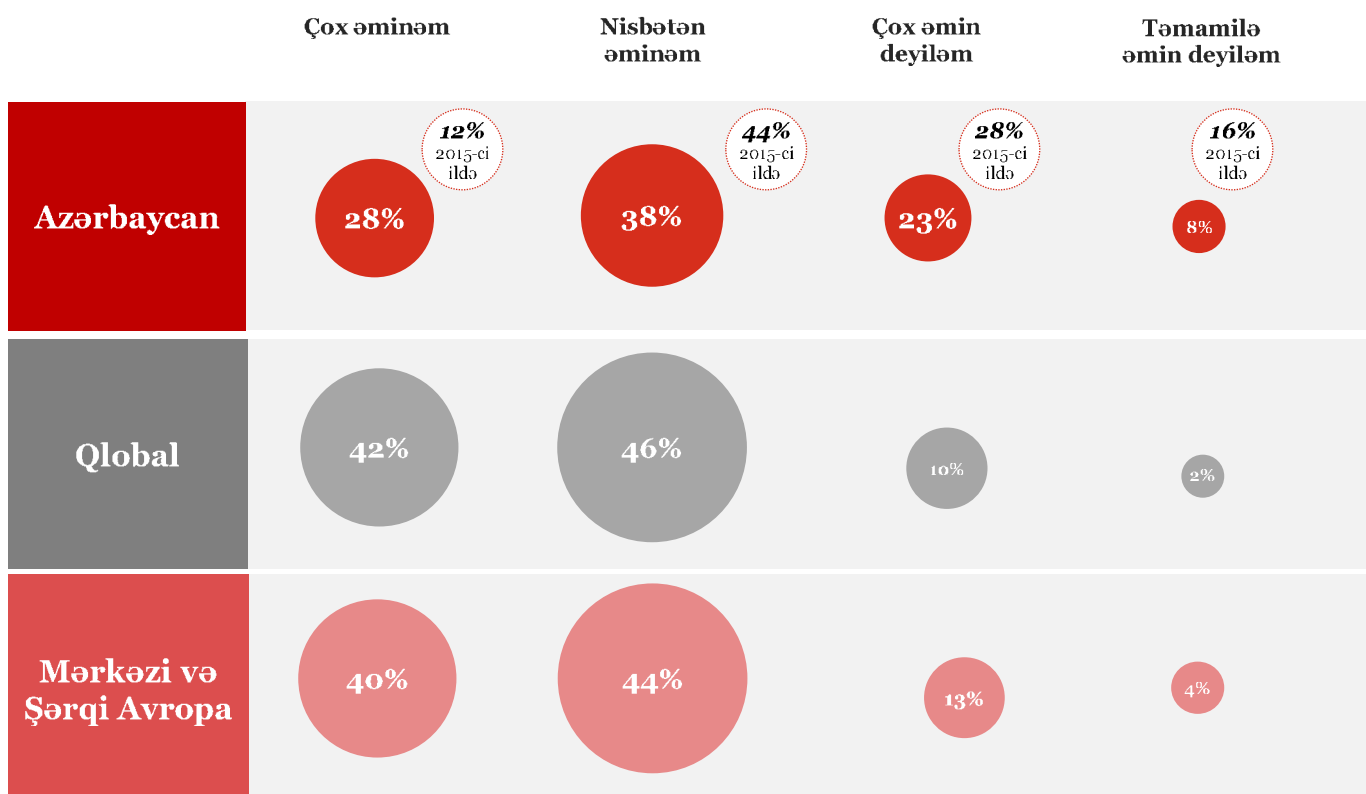
Bu artan göstərici bir yerli makroiqtisadi fenomen deyil və dünyanın digər ölkələrində də müşahidə olunur. Dünyanın ən böyük iqtisadiyyatlarının əksəriyyəti bir neçə il bundan əvvəlki vəziyyətdən fərqli olaraq müsbət artım yaşamaqdadırlar. Bu müsbət tendensiya qlobal CEO-ların təşkilatlarının inkişafı ilə bağlı gözləntilərini əks etdirir, xüsusilə də onların 42%-i gəlirlərin artım perspektivləri barədə əminliklərini ifadə edirlər.

Şəkil 2

CEO-lar 2018-ci ildə öz inkişaf perspektivlərindən daha əmindirlər

S: Növbəti 12 ay ərzində şirkətinizin artım templəri imkanlarından nə dərəcədə əminsiz?

Artımın səbəbləri haqqında sualın cavabı kimi Azərbaycan və dünya CEO-larının əksəriyyəti təşkilatdaxili artım (müvafiq olaraq, 58% və 79%), xərclərin azaldılması (müvafiq olaraq, 45% və 62%) və yeni strateji ittifaq və ya birgə müəssisənin yaradılması (müvafiq olaraq, 35% və 49%) kimi amilləri qeyd etmişdirlər. Yeni birləşmə və satınalmaların (M&A) artım səbəbi olaraq dünya səviyyəsində CEO-lar tərəfindən yalnız dördüncü (42%) göstərilməsinə baxmayaraq, yerli CEO-lar üçün sözügedən seçim hələ də ən az maraq doğuran cavablardan biridir (2017-ci ildə 5%, 2015-ci ildə 9%).

Azərbaycanda sorğuda iştirak edən CEO-ların yalnız 8%-i 2017-2018-ci illərdə şirkətləri tərəfindən daha böyük bir şirkətin hədəfə alındığını, 10%-i isə şirkətlərinin digər şirkət tərəfindən alınmaq üçün nəzərdən keçirildiyini qeyd ediblər. M&A prosesinin düzgün başa düşülməməsi, yerli müəssisələrin xarici sərmayəçilərə etibarın olmaması, şirkət səhmlərinin aşağı qiymətlərlə satılmasında istəksizlik və dəqiq qiymətləndirmə prosesinin olmaması potensial maraqlı tərəflər arasında M&A prosesinə maneə törədən amillərdəndir.

Bununla belə, yerli CEO-lar outsorsinq (28%) və sahibkar və startaplarla əməkdaşlığa (28%) dair müsbət münasibət bəsləyirlər. Bu göstərici, həmçinin global səviyyədə də oxşar çəkiyə malikdir (müvafiq olaraq, 21% və 33%).

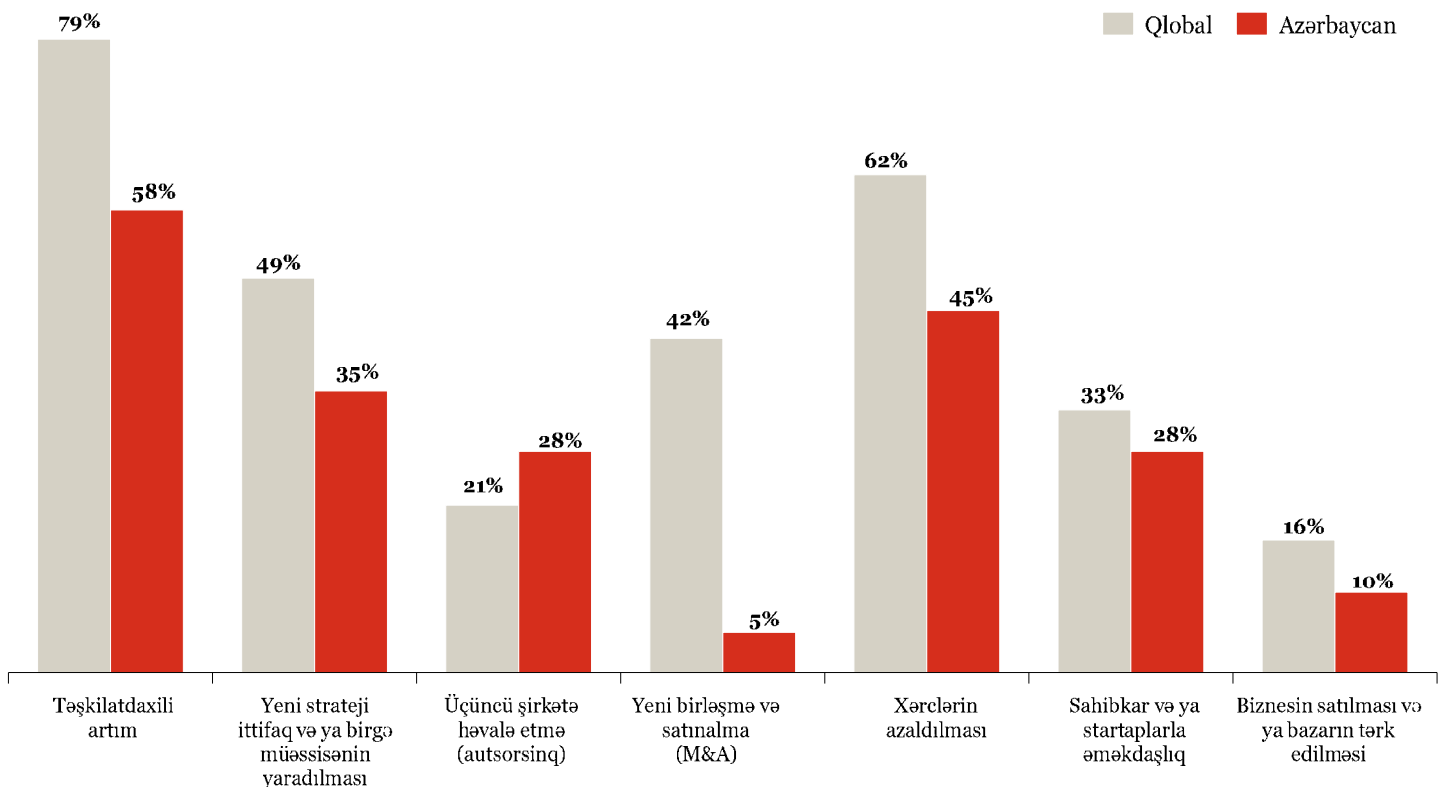

Azərbaycanda sorğuda iştirak edən CEO-ların yalnız **8%-i** 2017-2018-ci illərdə şirkətləri tərəfindən daha böyük bir şirkətin hədəfə alındığını, **10%-i** isə, şirkətlərinin digər şirkət tərəfindən alınmaq üçün nəzərdən keçirildiyini qeyd etmişdilər.

Şəkil 3

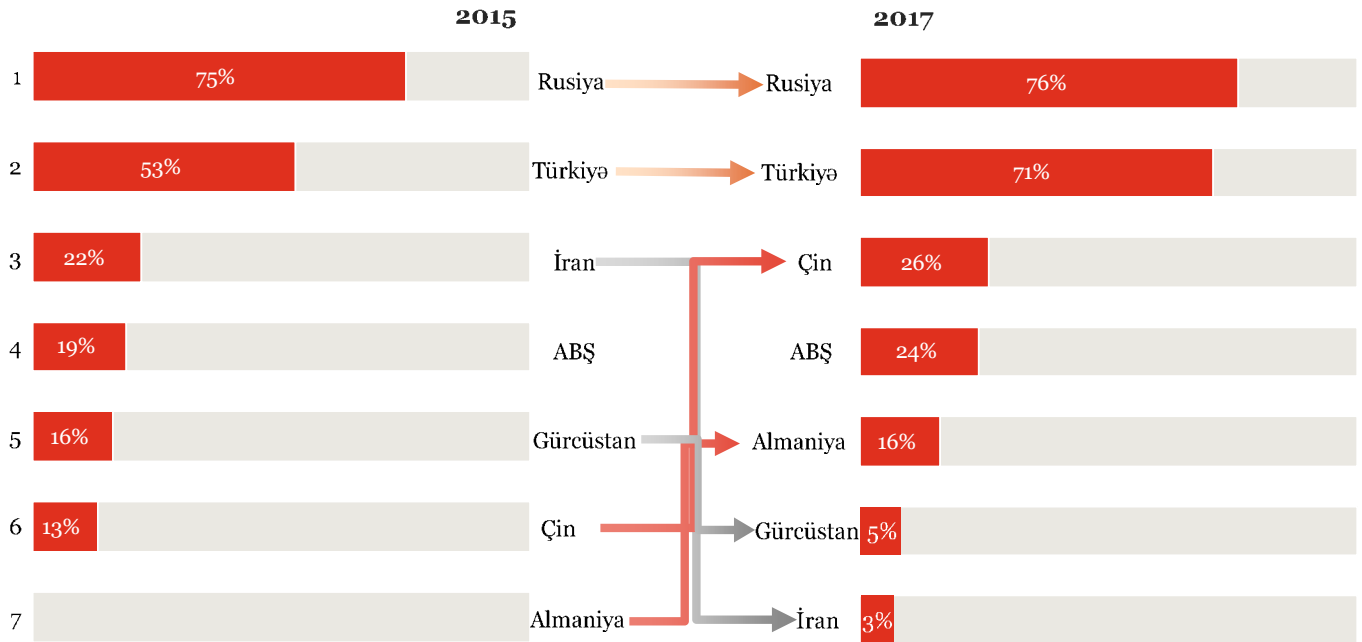
CEO-lar gəlirliyə təşkilatdaxili artım vasitəsilə nail olmaq istəyirlər

S: Şirkətin artımına və gəlirliyinə nail olmaq məqsədilə, aşağıdakı yanaşmaların hansından faydalanmağı planlaşdırırsınız?

Yerli CEO-lar üçün Rusiya və Türkiyə əsas cəlbedici bazarlar olmaqda qalır, Çin isə artıq 3-cü yerdə qərarlaşıb

S: Yerləşdiyiniz ölkəni istisna etməklə, növbəti 12 ay ərzində şirkətinizin ümumi inkişaf perspektivləri üçün hansı üç ölkəni ən əhəmiyyətli hesab edirsiniz?

Bazarların coğrafi perspektivindən baxaraq, yerli CEO-lar arasında Rusiya yenə də 76% ilə üstünlük təşkil edir (2015-ci ildə 75% idi) və artım üç ən vacib hesab edilən ölkələr sırasında Türkiyəni (2017-ci ildə 71%, 2015-ci ildə 53% idi) qabaqlayaraq, birinci yerdə qərarlaşır.

Rusiya **76%** ilə bu il də cədvəldə ilk yerdə, Türkiyə isə **71%** ilə ikinci yerdə qərarlaşıb. İran öz mövqeyini Çinə ötürüb.

Çin artım bazarı kimi hər dörd CEO-dan biri tərəfindən mühüm hesab edilməsi ilə bərabər, bu siyahıda əminliklə üçüncü yerdə qərarlaşıb. ABŞ 24% ilə əvvəlki mövqeyində qalmaqdadır (2015-ci ildə 19%). Bundan başqa, 2017-ci ildə Almaniya Gürcüstanı beşinci ən cəlbedici bazar mövqeyində əvəzləmişdir. Maraqlıdır ki, bu il İran yerli CEO-lar arasında artım bazarı kimi mövqeyini əhəmiyyətli dərəcədə itirmişdir (2015-ci ildə 22%-dən 2017-ci ildə 3%-dək).

Müqayisə üçün, qlobal CEO-lar cədvəlində ABŞ (46%) birinci və Çin (33%) ikinci yerdədirlər. Almaniya səsərin 20%-ni toplamaqla siyahını 3-ü yerdə tamamlayır. Maraqlıdır ki, qlobal CEO-lar bu ölkələri ötən il də eyni qaydada sıralamışdılar.

Təhlükələr: CEO-ları nələr narahat edir

Azərbaycan CEO-larının nikbinliyinə baxmayaraq, şirkətin inkişaf perspektivlərinə qarşı təhlükələrin qiymətləndirilməsində narahatlıq aşkar şəkildə ortaya çıxır. Aydındır ki, Azərbaycan iqtisadiyyatın qeyri-sabitliyi və yerli valyutanın həssas mövqeyi ilə nəticələnən devalvasiya və neft qiymətlərinin düşməsindən sonra bərpa prosesindədir. Amma, təhlükələrlə yanaşı hər zaman fərsətlər də mövcuddur; böhran yerli rəhbərləri öz strategiyalarını yenidən nəzərdən keçirməyə və dəyişkən mühitdə öz bizneslərini transformasiya etmək üçün məqamdan istifadə etməyə sövq etdi.

Təhlükələr

CEO-ları nələr narahat edir

CEO-ların təşkilatlarının artım perspektivlərinə qarşı təhlükələrin qiymətləndirilməsində narahatlıq qabarıq şəkildə ortaya çıxır. Azərbaycan CEO-larının 88%-i devalvasiyadan sonra valyuta məzənnəsinin dəyişənliyi səbəbindən yerli valyutanın qeyri-sabitliyindən narahatdırlar.

Cari ildə “vergi yükünün artması” amilinin Azərbaycanda ikinci yerə (80%) qədər yüksəlməsi təəccüb doğurmur. Belə bir sıçrayışa səbəb ola biləcək amillər 2017-ci ildə qüvvəyə minən Azərbaycan Respublikasının Vergi Məcəlləsinə edilən düzəlişlər ola bilər. Hökumətin mövcud vəziyyətə cavabı Vergi Məcəlləsinin təkmilləşdirilməsi, yerli və xarici biznes üçün daha əlverişli mühitin yaradılması kimi addımlardan ibarət ola bilər.

Geosiyasi qeyri-sabitlik yalnız dünya miqyasında deyil, həm də Azərbaycanda əsas narahatlıq doğuran amillər sırasındadır (2015-də 78%, 2017-ci ildə isə 68%). Qlobal CEO-lar da bu təhlükədən çox narahatdırlar.

Qlobal və Azərbaycan CEO-larını əsas narahat edən amillərdən biri olan qeyri-müəyyən iqtisadi artım milli səviyyədə iqtisadi islahatlar və Azərbaycanın Strateji Yol xəritəsinin həyata keçirilməsi ilə sabitləşdirilə bilər.

Qlobal həmkarlarından fərqli olaraq, yerli CEO-lar arasında iqlim dəyişikliyi və ətraf mühitə zərər, populizm, işçi qüvvəsinin demoqrafik dəyişmələri və Avrozonanın gələcəyi xüsusi narahatlıq doğurmur.

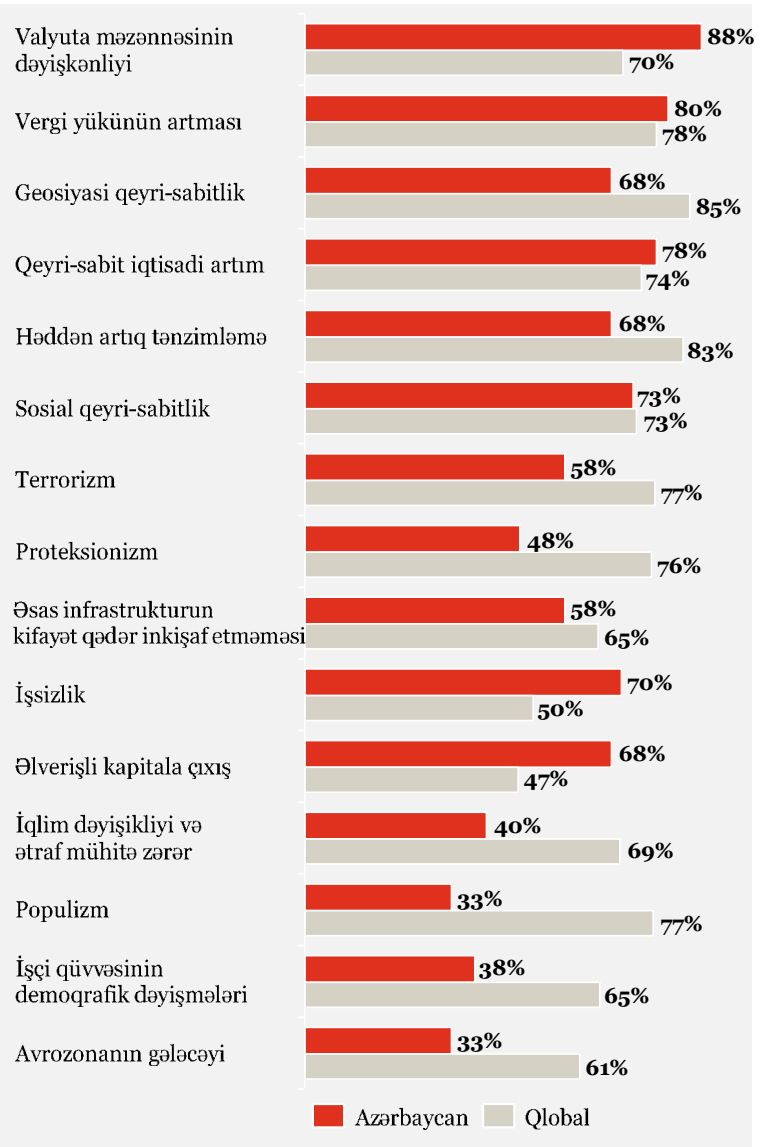
Azərbaycandakı
CEO-lar artan
vergi yükündən
narahatdırlar

Şəkil 5

CEO-lar hələ də valyuta məzənnəsinin dəyişənliyindən narahatdırlar

S: Şirkətin inkişafı baxımından aşağıdakı iqtisadi, siyasi, sosial və ekoloji təhdidlərdən nə dərəcədə narahatsınız?

i Cədvəldə “son dərəcə narahatam” və ya “bir qədər narahatam” cavabını verən respondentlərin faizi göstərilir

Şəkil 6

Biznesə inamın olmaması bizneslər üçün əsas təhlükə kimi çıxış edir

S: Şirkətinizin artım perspektivləri baxımından biznesiniz üçün aşağıdakı potensial təhlükələrindən nə dərəcədə narahatsınız?

**Səriştəli kadrların
çatışmazlığı**

83%

Qlobal: 80%

**Biznesə inamın
olmaması**

83%

Qlobal: 60%

**İstehlakçıların xərcləri və
davranışlarında
dəyişiklik**

75%

Qlobal: 68%

2015-ci ildə 56% ilə 6-cı yerdə olan və hazırda 83% ilə ikinci yerdə qərarlaşan “biznesə inamın olmaması” və üçüncü mövqeyə düşən “istehlakçıların xərcləri və davranışlarında dəyişiklik” amilləri Azərbaycan CEO-larının biznes sahəsində narahatlıqların müəyyən dəyişikliklərə məruz qalmasını nümayiş etdirir. Buna baxmayaraq, səriştəli kadrların çatışmazlığı yerli və qlobal CEO-ların biznesi üçün əsas təhlükə olaraq qalmaqdadır (Şəkil 6). Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrindən olan aparıcı rəhbərlər də bu narahatlığı (51%) paylaşırlar.

Regionlar arasında oxşarlıqların olmağına baxmayaraq, əsas təhlükələr arasında fərqlərin olması maraqlıdır. Məsələn, “kibertəhlükələr” Şimali Amerikada 1 nömrəli təhlükə hesab olunur, lakin MŞA regionunda 11-ci yerdədir (Azərbaycanda 10-cu yerdədir). Eyni ilə, “səriştəli kadrların çatışmazlığı” MŞA-da (Azərbaycan daxil olmaqla) və Asiya-Sakit Okean bölgəsində əsas təhlükə hesab olunmasına baxmayaraq, digər heç bir regionda ilk beşlikdə belə yer almamışdır.

Səriştəli kadrların çatışmazlığı, istehlakçıların xərcləri və davranışlarında dəyişiklik Azərbaycan və qlobal CEO-lar üçün əsas təhdidlər sırasındadır.

Müqayisəli təhlil: Yerli və Qlobal Rifah. Parçalanmış dünyada necə yol tapmalı?

CEO-lar qloballaşmanın müsbət təsirlərinin fərqindədirlər və onun əsasən seçilmiş sahələrdə geniş tətbiq olunduğunu hiss edirlər. Bununla belə, dünyanın getdikcə integrasiya olunduğu proses kimi müəyyən etdiyimiz qloballaşma digər sahələrdə bir o qədər təsirli olmamışdır.

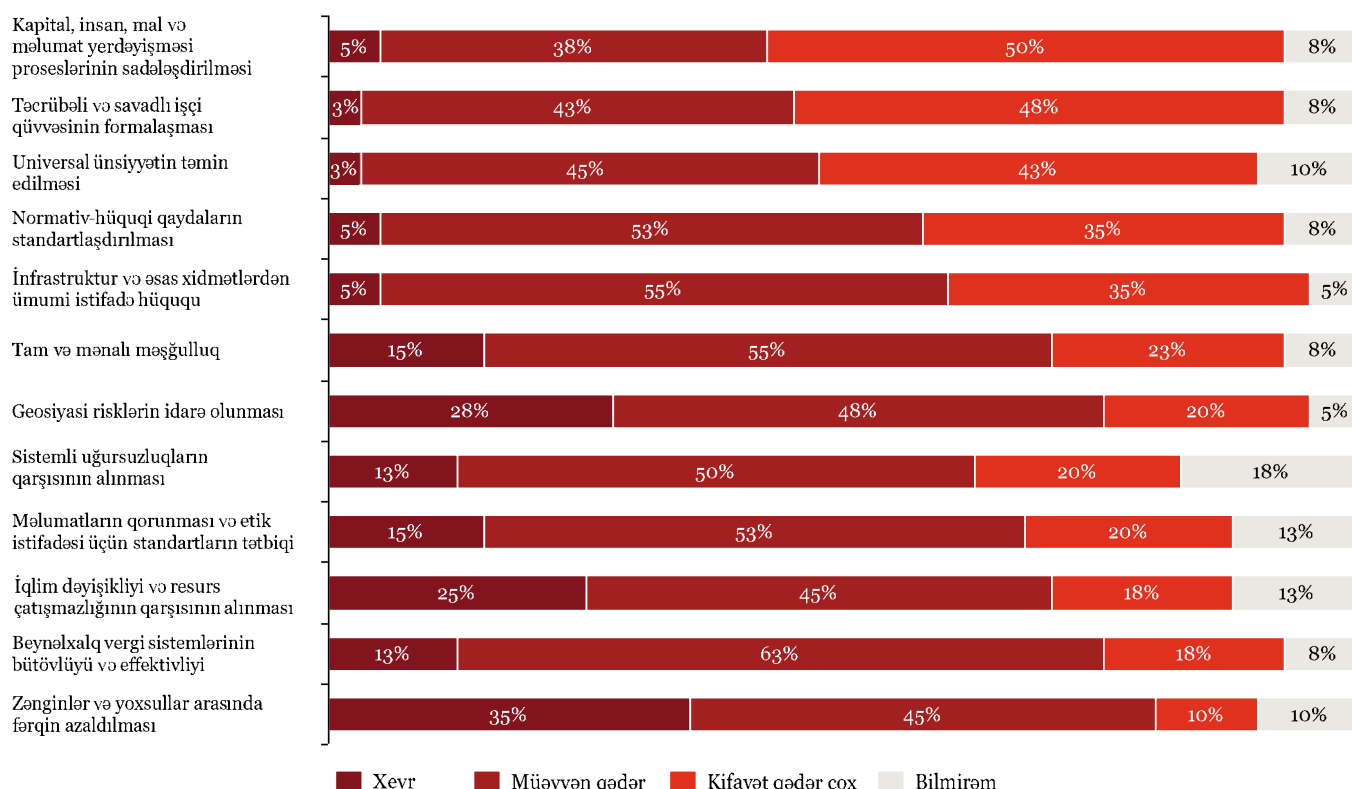
← Qapılar 13-14
15-16 Qapılar →

Müqayisəli təhlil: Yerli və Qlobal Rifah

Şəkil 7

Azərbaycan CEO-ları qloballaşmanın faydaları ilə bağlı qarışıq fikirlərə malikdirlər

S: Qloballaşma aşağıdakı sahələrdə nə dərəcədə faydalı olmuşdur?

CEO-lar qloballaşmanın müsbət təsirlərinin fərqindədirlər və onun əsasən “universal ünsiyyətin təmin edilməsi” və “kapital, insan, mal və məlumat yerdaşıması proseslərinin sadələşdirilməsi” kimi seçilmiş sahələrdə geniş tətbiq olunduğunu hiss edirlər. Bununla belə, dünyanın getdikcə inteqrasiya olunduğu proses kimi müəyyən etdiyimiz qloballaşma digər sahələrdə bir o qədər təsirli olmamışdır.

Qloballaşmanın “zənginlər və yoxsullar arasındakı fərqin azaldılmasına” kömək etdiyini soruşduqda, yerli CEO-ların təxminən 35%-i (dünya səviyyəsində isə 40%) “xeyr” cavabı vermişdirlər. 25% (qlobal olaraq 30%) qloballaşmanın “iqlim dəyişikliyi və resurs qıtlığının qarşısının alınması” kimi təsirinə dair suala eyni dərəcədə tutqun qiymət vermişdirlər. Hər səkkiz CEO-dan biri qloballaşmanın “qlobal vergi sistemlərinin bütövlüyü və effektivliyini” yaxşılaşdırmağa təmənilə kömək etmədiyini qeyd etmişdir.

Şəkil 8

Biz getdikcə daha parçalanmış dünyada yaşayırıq

S: Aşağıda mahiyyətcə bir-birinə zidd olan bir sıra siyasi, iqtisadi və ticarət tendensiyaı əks olunur. Hər sətir üzrə dünyada daha üstün olan tendensiyanı seçin.

	Vahid, maneəsiz ekosistem	Çox tərəfli, parçalanmış ekosistem	
Vahid qlobal bazar	33%	65%	Regional ticarət blokları
İqtisadi ittifaqlar və vahid iqtisadi modellər	28%	70%	Müxtəlif iqtisadi modellər
Siyasi ittifaqlar	40%	60%	Milliyyətçilik və xalqların avtonomiyası
Qanunun aliliyinə və azadlıqlara dair vahid yanaşma	23%	78%	Qanun və azadlıqlara dair çoxlu qaydalar
Ortaq qlobal əqidə və dəyər sistemləri	38%	60%	Müxtəlif əqidə və dəyər sistemləri
İnternetə açıq çıxış	93%	8%	İnternetə məhdud çıxış
Korporativ integrasiya	93%	8%	Şirkətlərin hissələrə bölünməsi
Qlobal vergi qaydalarının uyğunlaşdırılması	53%	48%	Vergi rəqabətinin artmaqda olan istifadəsi
Daha çox sayda insanı əhatə edən geniş iqtisadi artım	45%	55%	Daha az sayda insanı əhatə edən məhdud hədəfli iqtisadi artım
Rifahın əsasən maliyyə göstəricilərinə görə qiymətləndirilməsi	45%	55%	Rifahın müxtəlif göstəricilərə görə (məsələn, yaşayış keyfiyyəti indeksi) qiymətləndirilməsi

Dünya İqtisadi Forumunun cari ildəki əsas mövzusunun irəli gələrək PwC-nin 21-ci illik Qlobal CEO Sorğusu şirkətlərin getdikcə parçalanmış bir dünyaya necə idarə olunduğunu nümayiş etdirir. Biz CEO-lardan bir sıra bir-birinə zidd olan siyasi, iqtisadi və ticarət tendensiyaı nəzərdən keçirmələrini və dünyanın hansı istiqamətdə hərəkət etdiyini seçmələrini xahiş etdik (Şəkil 8). Nəticələr çox aşkardır. Ən azından fiziki və geosiyasi dünya baxımından, dünya vahid və maneəsiz bir qlobal bazar yanaşmasından uzaqlaşmaqdadır. Kiber mühit və korporativ integrasiya dünyanı hələ də əhatəli qlobal modelə doğru aparan iki sahədir.

Azərbaycanda və dünyanın müxtəlif yerlərində olan CEO-ların əksəriyyəti dünyanın bir neçə dəyər və qayda sistemləri, regional ticarət blokları, vergi rəqabətinin artması, millətçiliyin artması və müxtəlif iqtisadi modellərə doğru hərəkət etdiyini düşünürlər.

2015-2017-ci illərdə yerli CEO-lar arasında aparılan sorğunun nəticələri ilə müqayisə onu göstərir ki, hazırda CEO-lar dünyanın regional ticarət bloklarına (2015-ci ildə 44%, 2017-ci ildə 65%) və böyük sayda iqtisadi modellərin dominantlığına (2015-ci ildə 44%, 2017-ci ildə 70%) doğru hərəkət etməsi fikrindədirlər.

Sorğu CEO-ların işçi qüvvəsi ilə etibarlı münasibətlərin qurulmasının əhəmiyyətini başa düşdüklerini nümayiş etdirir

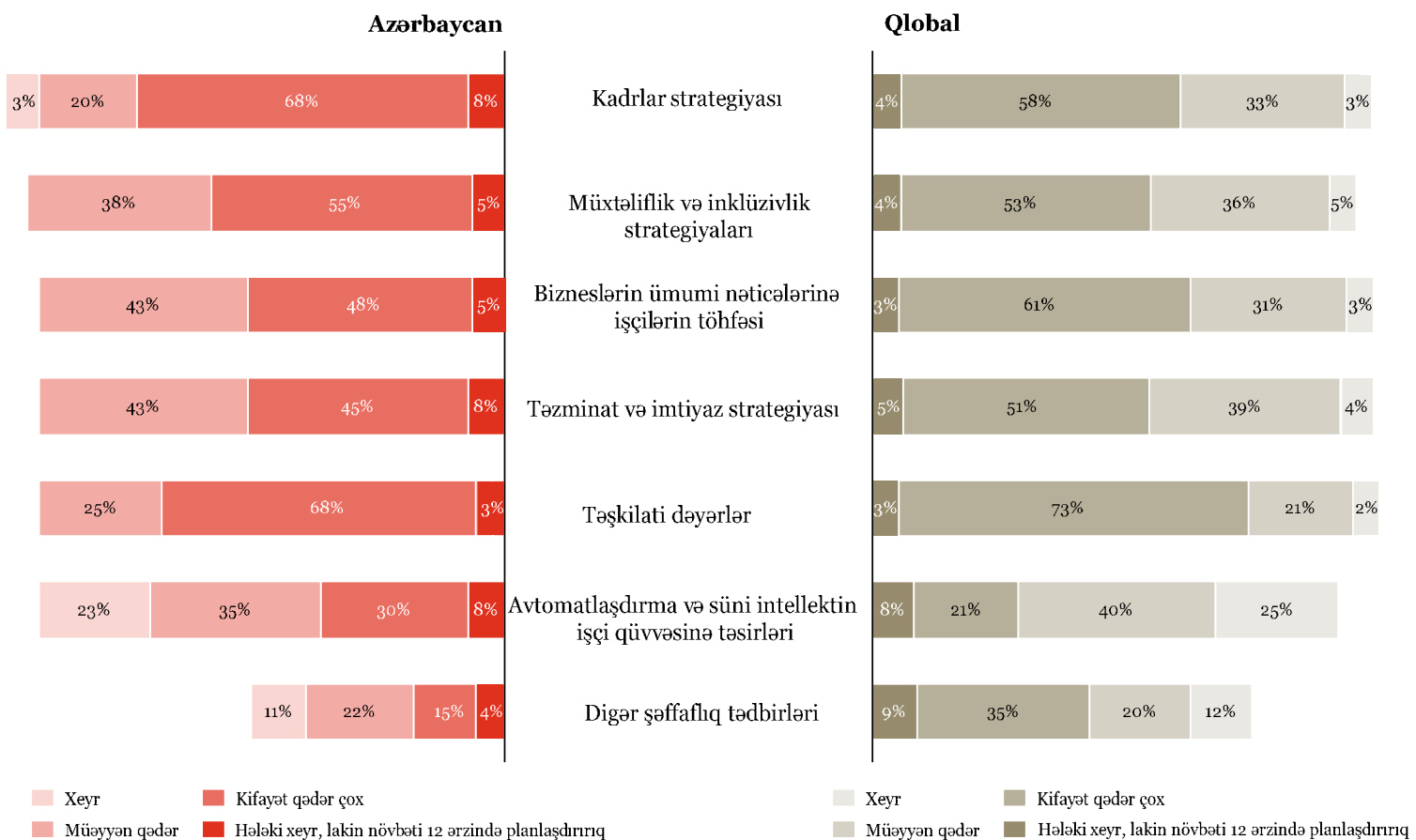
Yerli CEO-lar və onların qlobal həmkarları şirkətlərində şəffaflığı ilk növbədə təşkilati dəyərlər (müvafiq olaraq, 68% və 73%), insan strategiyaları (müvafiq olaraq, 68% və 58%), müxtəliflik və inklüziv strategiyalar (müvafiq olaraq, 55% və 53%) vasitəsilə yaradırlar.

Maraqlıdır ki, qlobal səviyyədə həmkarlarının (73%) əsasən təşkilatın dəyərində şəffaflıq yaratmaqla etimad qurduğu vaxtda, yerli CEO-ların yalnız 25%-i bu fəaliyyətə kifayət qədər əhəmiyyət verməkdədir. Başqa bir maraqlı fakt isə odur ki, qlobal və yerli səviyyədə dörd CEO-dan biri avtomatlaşdırma və süni intellekt vasitəsi ilə şəffaflığı yaratmağa çalışır və CEO-ların 8%-i artıq növbəti 12 ayda bu təşəbbüsü həyata keçirməyi planlaşdırır.

Şəkil 9

CEO-lar təzminat və imtiyaz strategiyası və işçilərin işə olan töhfəsi vasitəsilə inam yaradırlar

S: Təşkilatınız işçilər ilə baş rəhbərlik arasında etimadı artırmaq üçün aşağıdakı strateji təşəbbüslərdən nə dərəcədə istifadə edir?

Azərbaycanın da bir hissəsi olduğu qlobal rəqəmsallaşdırma prosesinə baxmayaraq, təşkilatlar öz işçi qüvvəsi ilə etibar yaratmağa böyük diqqət ayırırlar. Yalnız dəqiq strategiya, proses və texnologiyalar istənilən nəticəni vermir. Təşkilata uzunmüddətli fayda gətirmək üçün dəyişiklikləri qəbul edib, idarə etməli və qoruyub saxlamalı olan sırf əməkdaşlardır.

Yerli CEO-lar və onların qlobal həmkarları şirkətlərində şəffaflığı ilk növbədə təşkilati dəyərlər və insan strategiyaları, müxtəliflik və inklüziv strategiyalar vasitəsilə yaradırlar.

Biznes və xidmətlərin rəqəmsallaşdırılması dövründə, yerli CEO-ların 73%-i şirkət hədəflərinə ən əlverişli şəkildə çatmaq üçün vəzifələrin və işlərin avtomatlaşdırılmasının vacibliyini etiraf edir. Eyni sayda CEO qabiliyyətlərin inkişafı istiqamətində fərdi xüsusiyyətlərin (ünsiyyət bacarıqlarının) insan strategiyasının bir hissəsi kimi təmin olunmasının tərəfdarıdır (qlobal səviyyədə CEO-ların 91%-i bu məsələdə həmfikirdirlər). Əksər qərarlarda Azərbaycan CEO-larının qlobal həmkarları ilə ayaqlaşmaqlarına baxmayaraq (Şəkil 10), insan resursları funksiyasının yenidən nəzərdən keçirilməsi qlobal bazar oyunçuları üçün olduğu qədər prioritet deyil (60% qlobal, 33% Azərbaycan).

Rəqəmsal bacarıqların gücləndirilməsi ilə yanaşı, fərdi xüsusiyyətlərin (ünsiyyət bacarıqlarının) gücləndirilməsi yerli şirkət rəhbərləri üçün əhəmiyyətli yer tutmasına baxmayaraq, virtual reallıq (VR) və genişlənən reallıq (AR) kimi yeni alət və sistemlərin həyata keçirilməsin istiqamətində görüləsi işlər hələ də çoxdur.

Texnologiyaların potensialı son illərdə əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməmişdir. Texnologiyaların daha çox işçi qüvvəsini əvəzləməsinə, ictimai təcridolma prosesinə və icmaların dağılmasına daha çox təkan verə biləcəyi riski mövcuddur. Bununla yanaşı, inkişaf etməkdə olan texnologiyalar insan ehtiyaclarını yeni və daha geniş təmin etməyə kömək etməyə və yeni sənaye və daha əvvəl bəlli olmayan yeni iş yerləri yaratmağa qadirdir. Yeni texnoloji inkişafının müxtəlifliyi şirkətlərə prosesləri avtomatlaşdırmaqla yanaşı, işçiləri düzgün idarə etməyə və onların bacarıqlarını inkişaf etdirməyə kömək edə bilər.

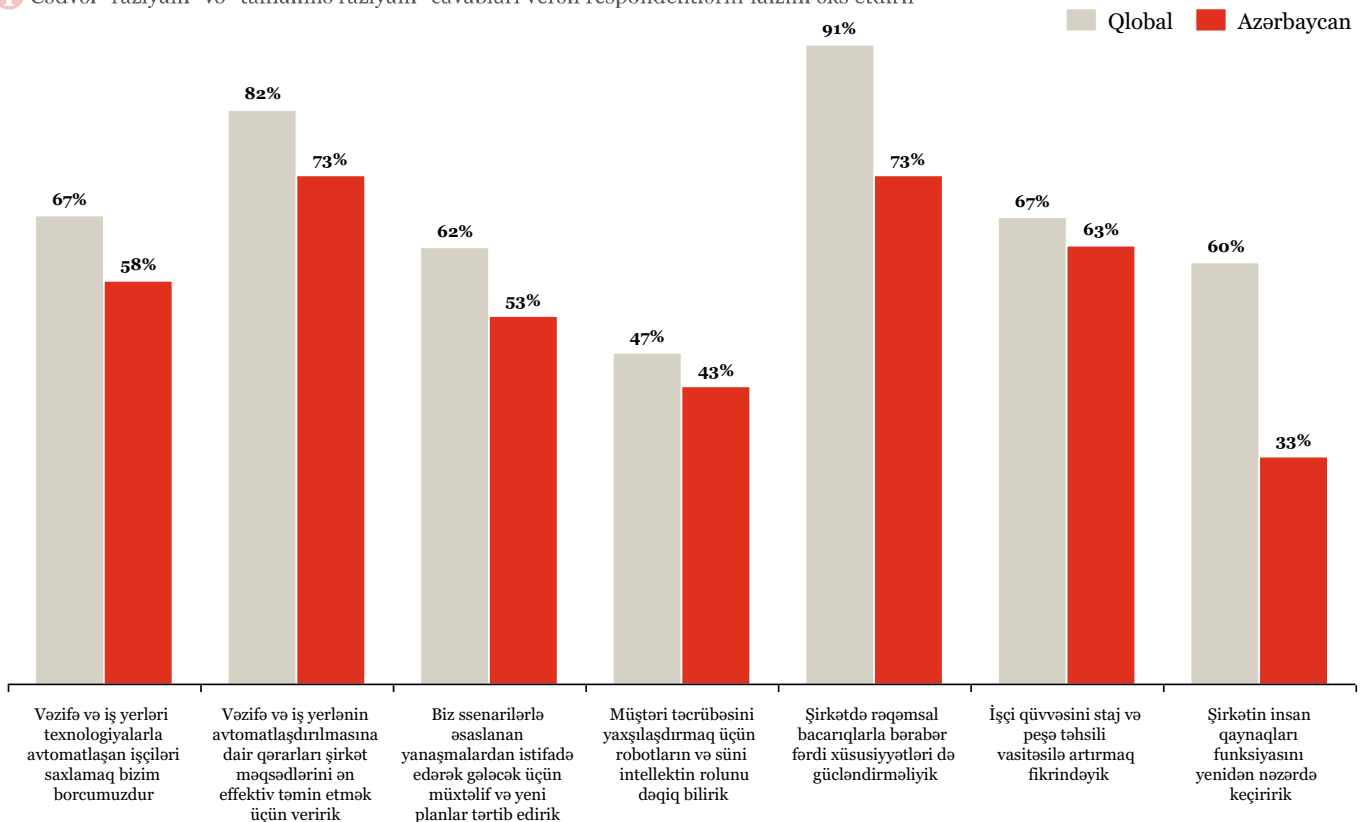
Rəqəmsal İnkişaf Təşəbbüsünə dair Dünya İqtisadi Forumunun hesabatına əsasən, məlumatların daha sürətli emalı və təhlili ilə birgə platformaların və alətlərin daha ağıllı inkişaf etdirilməsi, habelə daha geniş mobillik və rabitə çevikliyi, real vaxtda qərarların qəbul edilməsini və icrasını sürətləndirəcək.

Şəkil 10

CEO-lar fərdi xüsusiyyətlərin və avtomatlaşdırma proseslərinin gücləndirilməsinin əhəmiyyətini başa düşürlər

S: Rəqəmsal dövrdə insan strategiyaları haqqında düşündüyünüzə, aşağıdakılarla nə dərəcədə razısınız?

i Cədvəl "razıyam" və "tamamilə razıyam" cavabları verən respondentlərin faizini əks etdirir

Sorğuda iştirak edən Azərbaycan CEO-larının

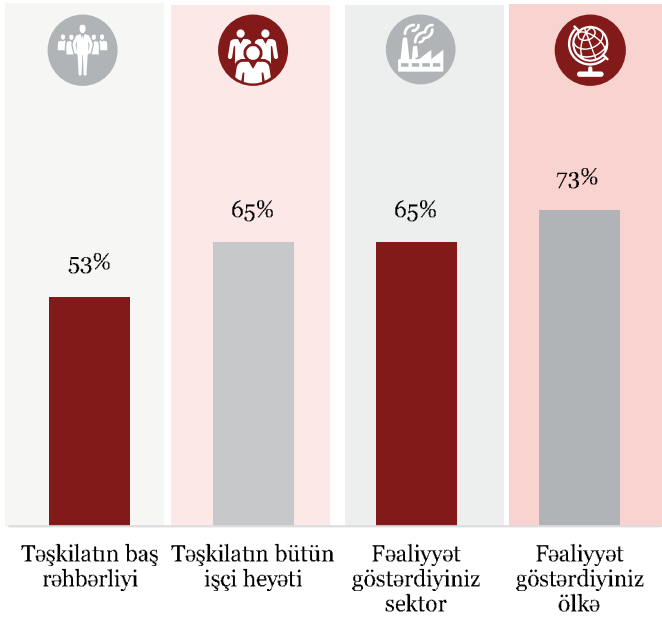
33% öz insan qaynaqları funksiyasını yenidən nəzərdən keçirirlər

Şəkil 11

Azərbaycan CEO-larının rəqəmsal bacarıqların mövcudluğu ilə bağlı narahatlıqları əsasən makroiqtisadi səviyyədədir

S: Aşağıdakılar arasında rəqəmsal bacarıqların mövcudluğuna dair narahatçılıq səviyyəsinin müəyyən edilməsi

i Cədvəl “nisbətən narahatam” və “çox narahatam” cavablarını verən respondentlərin faizini əks etdirir

Sorğu nəticələri yerli şirkətlərdə rəqəmsal mühitlə bağlı müsbət tendensiyaların olduğunu nümayiş etdirir. Azərbaycan CEO-ları baş rəhbərlik səviyyəsində deyil (53%), rəqəmsal bacarıqların daha çox ölkə səviyyəsində mövcud olmamağından (73%) narahatdırlar.

Rəqəmsal İnkişaf Təşəbbüsü üzrə Dünya İqtisadi Forumunun hesabatında bildirilir ki, yalnız texnologiya və innovasiya səviyyəsinin kifayət qədər qənaətbəxş olmaması səbəbindən deyil, həmçinin şirkətlərdə mədəni dəyişikliklərin olmaması nəticəsində uğursuzluğa uğrayır. Yerli CEO-ların 33%-i şirkətlərinin insan qaynaqları funksiyasını yenidən nəzərdən keçirməyə başlayıblar.

İş yerlərində rəqəmsal bacarıqların artan əhəmiyyətini nəzərə alaraq, qabaqcıl istedadlı heyətin yetişdirilməsi prioritet istiqamətə çevrilməkdədir.

- İstifadə etdiyiniz proqram təminatı və IT xidmətlərinin sazlanması
- Sosial şəbəkələrdəki hesablarınızın idarə olunması
- Təşkilatınızın Müştərilərlə Münasibətlərin İdarə Olunması sistemindən istifadə
- İstifadə etdiyiniz rəqəmsal avadanlıqlara nəzarət
- Süni intellekt texnologiyasına əsaslanan alətlərdən müntəzəm istifadə
- Artırılmış və ya Virtual Realıq cihazlarından istifadə
- Proqram kodunun yazılması
- Kriptovalyutaların ticarəti
- Digər (dəqiqləşdirin)

Sürətlə inkişaf edən rəqəmsal dünyada funksional ekspertləri, müvafiq bacarıqlara malik əməkdaşları və ya alətləri şirkət daxilində tapmaq çətinidir. Buna görə, strategiyalarında rəqəmsal kamillik planı olan şirkətlər mövcud imkanların inkişafına diqqət yetirməyi üstün tuturlar. Mövcud rəqəmsal bacarıqları inkişaf etdirmək üçün Azərbaycanda və dünya miqyasında CEO-ların yarından çoxunun yanaşması istifadə olunan proqram təminatı və IT xidmətlərinin fərdi tələblərə uyğunlaşdırılması mövzusunda üst-üstə düşür.

Bundan əlavə, sorğunun nəticələrinə əsasən, CEO-ların əksəriyyəti yerli şirkətlərin ictimai media hesablarının idarə olunması (45%) və müştəri əlaqələrinin idarə edilməsi (CRM) (35%) sistemlərinin istifadəsi kimi daha populyar rəqəmsal həlləri tətbiq etməyə meyllidirlər. Spesifik xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq, kompüter kodlarında proqramlaşdırma və süni intellektlə təhciz olunmuş yerli şirkətlər tərəfindən müntəzəm istifadəsi bir o qədər yayılmamışdır (müvafiq olaraq, 10% və 8%).

Bununla yanaşı, kriptovalyuta (5%) və AR və ya VR cihazlar (3%) yerli səviyyədə ən az istifadə olunan metodlar kimi göstərilir. Bu sahələr üzrə qlobal göstəricilər rəqəmsal istedadı inkişaf etdirmək üçün az istifadə olunan fəaliyyətlərdən hesab olunur (müvafiq olaraq, 7% və 16%).

Şəkil 12

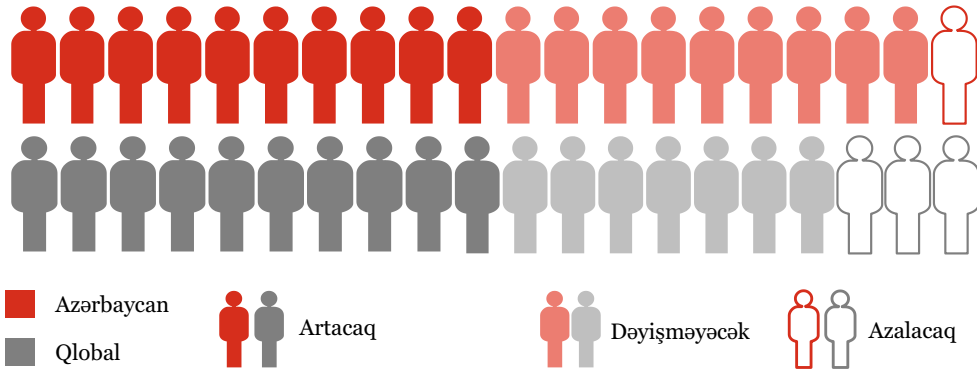
S: Funksional ekspertlərlə yanaşı, öz rəqəmsal bacarıqlarınızı inkişaf etdirmək üçün aşağıdakı tədbirlərdən birini edirsinizmi?

Şəkil 13

CEO-ların təqribən yarısı növbəti 12 ay ərzində işçilərin sayının artmasını ehtimal edir

Q Növbəti 12 ay ərzində işçi sayında artım, azalma və yaxud vəziyyətin dəyişməz olaraq qalmasını gözləyirsiniz?

Yerli CEO-ların yalnız **3%** bu il işçi sayını azaltmağı planlaşdırır. 2015-ci il eyni göstərici 50% səviyyəsində idi

Növbəti 12 ay ərzində işçi sayında dəyişikliklərə gəldikdə, CEO-ların təxminən yarısı insan kapitalına sərmayə yatırmağın tərəfdarıdır və həm Azərbaycanda, həm də dünyada işçi sayında artımın baş verməsini gözləyir.

Qlobal səviyyədə hər beş CEO-dan biri işçi sayında ciddi azalmaları düşündüyü halda, Azərbaycan CEO-ların yalnız 3%-i kadrların azaldılması barədə düşünür.

Təəccüblü deyil ki, 2015-ci ildə ölkədə və dünyada iqtisadi artımın zəifləməsi səbəbindən CEO-ların təxminən yarısı işçi sayını ixtisar etməklə xərcləri azaltmışdılar, cari ildə isə yerli və qlobal səviyyədə CEO-lar (müvafiq olaraq, 3% və 18%) işçi sayında azalmanın baş verməsini gözləyir.

Maraqlıdır ki, sorğu nəticələrinə əsasən, işçi heyətini ixtisara salmağı planlaşdıran yerli CEO-lar bu qərarı avtomatlaşdırma və digər texnologiyaların insan işçi qüvvəsini əvəzləməsi kimi təqdim edirlər. Müqayisə üçün qeyd edək ki, onların qlobal səviyyədə həmkarlarının 52% (18% işçi sayını azaltmağı planlaşdırır) bu fikirle qismən razıdırlar.

*Ölkə üzrə İdarəedici Partnyor,
Mövlan Paşayevin ismarıcı:
Optimizm yenidən dəbdədir*

İki il əvvəl, 2016-cı il Sorğusunu keçirdiyimiz vaxtda, global və yerli CEO-ların əhvalı və baxışı kifayət qədər məyus idi. 2 il qədər qısa bir müddət ərzində Azərbaycanın iqtisadiyyatında üzləşdiyi bir çox çətinliklərin və geosiyasi oyunların öhdəsindən gələ bilməsini görmək çox ruhlandırıcıdır.

Global və yerli səviyyədə CEO-lar arasında müşahidə olunan nikbinlik göstəricisi 2010-cu ildən bu günə kimi ən yüksək səviyyədədir və sonuncu sorğudan sonra iki dəfəyə qədər artıb. İqtisadiyyatın və əmtəə qiymətlərinin sabitləşməsi, ölkələrin institusional islahatlar və diversifikasiyanın başlaması fonunda CEO-lar qısa və orta müddətli inkişaf perspektivlərini görürlər. Son böhran parçalanmaya gətirib çıxardı və eyni zamanda dəyişikliyin əsas katalizatoru kimi çıxış etdi, habelə həm özəl, həm də dövlət sektoru müəssisələrinə müsbət təsir göstərərək onları strategiyalarını və biznes modellərini yenidən nəzərdən keçirməyə məcbur etdi.

Hərtərəfli islahat gündəminin icrası və əmtəə qiyməti şoklarına qarşı həssaslığı aradan qaldırmaqla bu müsbət tendensiyanı uzunmüddətli və dayanıqlı etmək vacibdir.

Gələcəyə baxdıqda Azərbaycan CEO-ları valyuta məzənnəsinin dəyişkənliyi və vergi yükünün artması kimi təhlükələrdən hələ də narahatdırlar. Bu riskləri daha çox proqnozlaşdırıla bilən biznes dairələrlə və daha geniş cəmiyyətlə müntəzəm ünsiyyətin qurulması vasitəsilə aradan qaldırmaq olar.

Maliyyə və insan kapitalının rəqabət apardığı bir dövrdə Azərbaycanın ÜDM-nə əhəmiyyətli töhfə təmin edə biləcək yenilik və rəqəmsallaşdırma kimi meqa tendensiyalarla bağlı imkanların mövcudluğunu görürük.

Uğurlu şirkətlər ölkənin qarşılaşdığı çətinliklərin əsaslı dəyişikliklərə təkan verən katalizator kimi qəbul edirlər. Bunlar, transformasiyanı həyat tərzinə qəbul edən və inkişafı sürətləndirmək üçün texnologiyalardan istifadə edən CEO-lardır.

Bizimlə birgə oturub, bu araşdırmaya dəyər qatan, müxtəlif sənaye sahələrini təmsil edən şirkət rəhbərlərinə təşəkkür etmək istəyirəm. Onların dərin düşüncələri bizim dünya üzrə məlumat toplusu və regional həmkarların nəticələri ilə müqayisə ediləcək geniş və dəqiq bir hesabatı formalaşdırmağa köməklik etmişdir.

Mövlan Paşayev
Ölkə üzrə İdarəedici Partnyor
PwC Azərbaycan

Metodologiya

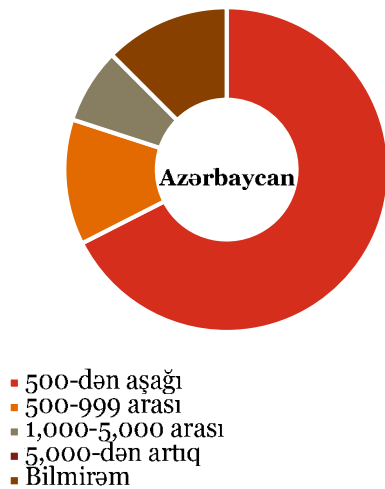

PwC Azərbaycan özəl və dövlət sektorundakı əhəmiyyətli müəssisələrin CEO-ları ilə 40 müsahibə aparıb. Qlobal sorqusu Azərbaycan da daxil olmaqla, 85 ölkənin CEO-ları ilə 1300-dən çox müsahibəni əhatə edir. Bütün əsas ölkələrdə CEO fikirlərinin ədalətli şəkildə təmsil olunmasını təmin etmək üçün, seçimin əsası milli ÜDM-lə bağlıdır.

Müsahibələr müxtəlif sənaye sahələrini əhatə etmişdir. Bütün müsahibələr məxvi şəkildə təşkil olunub.

Şəkil 14

S: Sorğuda iştirak edən şirkətlərin işçi sayı

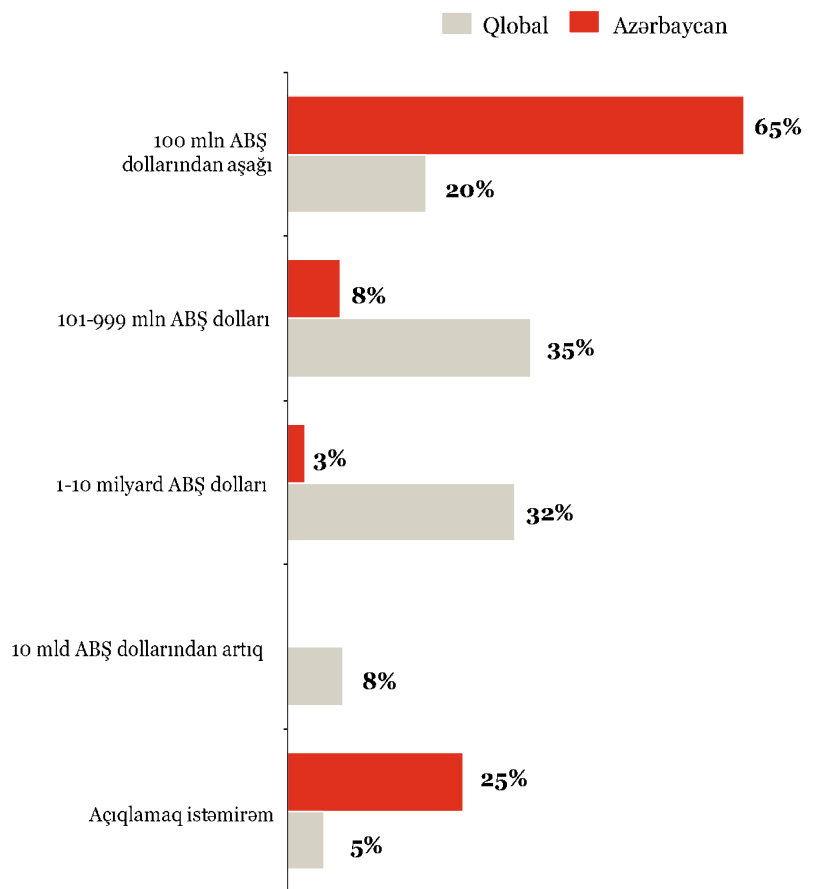
Azərbaycan CEO-larının əksəriyyəti (56%) 35-45 yaş arasındadır.

Sorğuya cəlb olunanların 78% CEO vəzifəsini 1-5 il, 23% isə 5 ildən artıqdır ki tuturlar.

Sorğuya qatılan şirkətlərin 20%-nin səhmləri birjada ticarət olunur.

Şəkil 15

S: Sorğuda iştirak edən şirkətlərin gəlir səviyyəsi

Qeydlər

Yuvarlaq faizlər və “heç biri” və “bilmirəm” cavablarının ixtisarını nəzərə alaraq rəqəmlərin hamısı 100%-ə bərabər deyil.

Fərqli bir say qeyd olunmadığı təqdirdə, rəqəmlər üçün baza kimi Azərbaycanda 40, Qlobal səviyyədə isə, 1293 respondent götürülüb.

İşçi qrupu və əlaqəli şəxslər

Redaktə və tərtibat: Mövlan Paşayev, Aysel Süleymanova,
Vədad Rzalı, Yuliya Kalinina, Zümrüd Məmmədova

Üzbəüz müsahibələr:

Mövlan Paşayev, Aysel Süleymanova, Samir Hacıyev

Tədqiqat və təhlil: Aysel Süleymanova, Vədad Rzalı, Leyli İsmaylova,
Yuliya Kalinina, Zümrüd Məmmədova, Bəhruz Hüseyinzadə,
MirKənan Həsənzadə

Sorğuya dair əlavə məlumat üçün aşağıdakı şəxslə əlaqə saxlamağınızı xahiş edirik:

Aysel Süleymanova

Marketing və Kommunikasiya Rəhbəri

aysel.suleymanova@pwc.com

Landmark Ofis Plaza III
Nizami küçəsi 90, 12-ci mərtəbə
AZ1010, Bakı
Tel: +994 (12) 497 2515
www.pwc.com/az

PwC Azərbaycan müxtəlif sahələr üzrə audit, vergi, hüquq və məsləhət xidmətləri göstərir. PwC Bakı ofisində 6 ölkədən 140-dan çox əməkdaşımız yeni perspektivlərin yaradılması və müştərilərimizə praktiki məsləhətlərin verilməsi üçün öz bilik, təcrübə və fikirlərini bölüşür.

PwC-nin əsas məqsədi cəmiyyətdə etimad yaratmaq və mühüm problemləri həll etməkdir. PwC dünyanın 158 ölkəsində audit, vergi və məsləhət xidmətləri sahəsində yüksək keyfiyyəti xidmətlər göstərən 236,000 mütəxəssisin çalışdığı şirkətlər şəbəkəsidir. Sizi maraqlandıran məsələləri bizimlə bölüşün və əlavə məlumat üçün saytımıza daxil olun: www.pwc.com.

PwC son 25 il ərzində Mərkəzi və Şərqi Avropada fəallığını artırmışdır. Bu gün regionda 29 ölkə üzrə 55 ofisimizdə çalışan 8,800 mütəxəssis yerli bazarlarda müştərilərimizin daha çox uğur qazanması və global rəqabət qabiliyyətini artırmasına köməklik göstərir.

© 2018 PwC. Bütün hüquqlar qorunur.

